

Lucija Stepančič

Robert Titan Felix: *Sanja in samostan.*

Maribor: Litera (knjižna zbirka Piramida), 2005.

“Venomer se prepričujemo, da smo mi tisti, ki čutimo čustva, a vendar so čustva tista, ki izrabljajo nas, da lahko so. Da lahko svet, da lahko kar koli je,” pripoveduje Robert Titan Felix v svojem najnovejšem romanu, kjer se z začudenim, jeznim, zgroženim, svetobolnim, še vedno pa mladostno vihravim pogledom zazira v ljudožersko naravo medčloveških odnosov. Čustvom se je namreč to pot zahotelo kar najvišje intenzitete, odrazijo pa se v neusmiljeni sebičnosti, ki se razraste že v fantastične razsežnosti. Pod krinko ljubezni se tako zadajajo in prejemajo udarci, vredni krepkega krošja, pravcati čustveni nokavti. Kar pa je seveda šele začetek, do konca zgodbe nas čaka še vse kaj drugega, za kar nam jamči starec z volkom, strniševska prikazen.

Dogajanje je postavljeno v podeželsko mestece (podeželski mesteci), ki v iskanju identitete lovi(ta) ravnotežje med globalnim in provincialnim, v zakotno gnezdo, ki mlade spravlja v obup, starejše pa v nemočno otopenost. Okolje torej, ki je kot nalašč za strmoglavljenе genialce, za nesojene izvoljence in sfalirane megalomane, zalotene prav v trenutku, ko pokopavajo svoje načrte in sanje, potem pa brez posebnega zanimanja čakajo, kaj (razen prenosnega telefona) jim bodo prinesli novi časi. Gre za znameniti kompromis z življenjem, ki ga zaznamujejo služba, stanovanje, stalna partnerica, štalca in kravca. Razvlečena psihologiziranja in ugibanja, tesnobna premlevanja, nenehno ukvarjanje s preobremenjenimi odnosi je potrebno v danem kontekstu vzeti v zakup: “Zazdelo se mu je, da je Vesna od Sergeja na neki način odvisna. Kot da sta v njej praznina in neutešljiva nuja, ki terjata od nje, da si ju nenehno krčevito – in predvsem samo z njim – zapolnjuje. Kot da v njem najdeva vse svoje manjkajoče.” In tako naprej in tako naprej. Felixovi protagonisti se, za razliko od večine sodobne, predvsem urbane populacije (in literature), na veliko ukvarjajo s svojim (pa tudi tujim) čustvenim življenjem, če niso

z njim že kar obsedeni. Saj je človeku kar toplo pri srcu, ko ugotovi, da ta ogrožena vrsta še ni izumrla, da je ob vseh japijih in potrošnikih na svetu sploh še kdo, ki se ponoči v silnem nemiru preganja po gostilnah in po cestah. Lepi izgubljeni v soju slovesa od mladosti po mili volji verižno kadijo, kave in piva se sploh več ne štejejo, med neskončnim praznjenjem steklenic in polnjenjem pepelnikov se razvneajo usodne strasti.

Knjiga, ki sicer predstavlja drugi del diptiha *Zlakotnelost*, se lahko bere tudi povsem samostojno, brez poznavanja predhodnice. Pri čemer pa imamo opraviti z zanimivim učinkom, saj nenehni namigi na (zaenkrat še prikrit) travmatični dogodek izpred let, vnaprej relativizirajo dogajanje in vnašajo izjemno napetost v navidez mizerni "luzerski" univerzum. Protagonisti, že kar nekoliko preveč samoumevno razkomoteni, v vlogah desperadosov tako izgorevajo pri višji temperaturi, zaznamovani z nečim, kar daleč presega njihovo, resnici na ljubo že nekoliko zoženo obzorje, preobremenjeno s samim sabo in svojimi "stišji". Medtem ko poskušajo, vse bolj krčevito, rezonirati po starem, v varnem pristanu nočnih pobegov in dnevnih sanjarjenj: "Vse bolj pa se mu je tudi zdelo, da mu ne more znesti ne z eno ne z drugo. Bila je namreč neka čisto tretja, do katere mu je res bilo in s katero bi mu morda tudi zneslo, ne prva ne druga, a iz obeh, čeprav čisto svoja, čisto neka tretja, ki pa ji ni videl obraza." Felixova avtorska modrost pa je vse tovrstne pasuse (ki vendarle spadajo zraven, kar priznajmo) pripisala tretjerazrednima provincialnima avtorjema, ki jima gre opisovanje resničnosti še slabše od rok, kot pa spopadanje z njo. In tako naprej vse do točke, ko ju zanese v sfere, ki jih niti približno ne obvladata.

Kot da so vse muke ljubezni in krivde zgolj uvod v višjo, simbolno razsežnost: vsakdanja resničnost je medtem pokazala že prevelike razpoke. Kar na lepem je vsepovsod polno slutenj, ena od zanimivejših je vsekakor nenaden strah, "da bi mu sonce, ki je nekemu nepomembnemu starcu, neizstopajočemu kmečkemu možicljju iz neznatne vasi ob reki, do brezumnosti zavrelo potlačeno smetje, nakopičeno v nevronske medmrežju, morda lahko povedalo veliko zgodbo, veliko resnico o nadosebnem, ki ga človek v skritih predelih možganovine ves svoj svetni čas hočeš nočeš vlačiti s sabo – a ki se mu primakne edino v predsmrtju".

Pod tanko povrhnjico vsakdanjosti, ki je niti globalizacijsko poneumljanje ne more prepričljivo zamaskirati, se namreč razpirajo razsežnosti, ki običajno delujejo le iz nedosegljivega ozadja, saj so previsoke in/ali pregloboke za človeški um. Da bi bile vsaj približno dojemljive, pa si tokrat izposojajo iz lokalne mitologije, iz najbolj zagnojenih usedlin kolektivne podzvesti. Kaj kmalu se namreč izkaže, da je bila vsa tesnoba

še kako upravičena in da je pomenila še vse kaj drugega kot zgolj počasno izzvenevanje mladostnega navdiha ter prazno, votlo razočaranje nad banalnostjo vsakdanjika. Sestop (ali vzpon) na novo raven doživljanja, predvsem pa soočenje s kruto resnico zaznamuje pot v brezno province, pot, ki jo protagonisti, tako željni širnega sveta, opravijo kar nekako proti svoji volji. Vsa potovanja v prestolnico se namreč mučno in že kar nekoliko čudaško izjalovijo, namesto daljav, po katerih hrepenijo, pa jih naposled premami prav tisto, kar so s skrajnim naporom potlačili: glas zemlje in prednikov, morda celo prekletstvo rodu, vsekakor pa skrajna doza krivde in obžalovanja. Vse dokler spomin na tisti davni, pretresljivi zločin ne oživi v vsej svoji rušilni moči.

Felixova pisava je kot vedno poetična, nabita z iskanjem presežnega, če že ne kar s presežnim samim, na ravni gradnje romana pa se domiselno prepleta s špekulacijami dveh zakotnih pisunčkov, ki izpisujeta drug drugega, pri čemer pa besedilo seveda sproti prirejata sebi v prid, čeprav se ravno s tem tudi izdajata, ne da bi imela pri tem najmanjšo možnost priti do konca sebi in drugemu. Parazitiranje torej, ki slednjič tudi vprašanje identitete privede v resno krizo in ki že na vsaki strani posebej izriše kačo, zažrto v lasten rep. Temu primerno je tudi tesnobno, brezizhodno ozračje, v katerem se nenadoma spodmaknejo tla pod nogami, tako kot v filmih, kakršna sta *Široko zaprte oči* ali *Vanilla sky*. Kar pa je v filmski pripovedi zgolj logična zanka, ki stopnjuje napetost dogajanja, pomeni v romanu uvod v globlje plasti, vrtenje v krogih, ki se vratolomno spuščajo v globino, vse dokler ni prepozno za izstop.

Pa še to. Vrsta najboljših slovenskih piscev je iz Prekmurja ustvarila enega najmočnejših, najbolj poetičnih mitov, pri Felixu pa je tudi to poslednje pribežališče že povozila globalizacija (ali pa njena slaba lokalna imitacija). K patosu njegovih junakov namreč sodi nenehno preklinjanje rodnega "zakurčja". Za osebe v romanu, ki se na vsakem koraku te osovražene majhnosti srečujejo z nečim večjim od sebe, pa je prav "zakurčje" izjemen magnet, predvsem pa prostor, kjer se motivi iz ljudskih balad prepletejo z arhetipi, vse dokler presežnost ne vdre skozi razpoke. Naj določimo še idealno prizorišče metafizičnih obračunov? To je vsekakor cesta. Cesta, ki en odročni kraj povezuje z drugim, se napaja s sentimentom kakega *road movieja*, v neskončnih vožnjah, pa naj bodo še tako blodne in še tako odveč, pa se morda skriva še zadnja brezskrbnost tega sveta. Vse dokler je ne preglasi tišina. Ali kot bi rekel avtor: "Molk. Brezglasje sveta." Nadvse okruten molk. Ravno pravšnji za vrnitev na začetek zgodbe, ki se je ujela v peklenski krog ponavljanja.